

## Nagy Attila Tibor A német–francia tengely az európai politikában

### Bevezetés

Gyakorta megfogalmazódott Magyarországon az elmúlt három évtizedben a magyar–román politikai konfliktusok során, hogy érdemes volna példát venni a németektől és a franciáktól: nekik sikerült évszázados ellenségeskedés után szövetségi kapcsolatokat kialakítaniuk egymással. Ami igaz, de kiegészítésre szorul. Ugyanis – ahogy a tanulmány példákon keresztül részletezi majd – a német–francia szövetséget számos vita, nézetkülönbség is jellemezte és jellemzi. Mivel Németország és Franciaország az EU két meghatározó tagállama, kapcsolatuk alakulása nemcsak a német–francia viszonylatban, hanem az európai közösség helyzete, jövője szempontjából is releváns. Ennek megfelelően a tanulmány célja nem a német–francia kapcsolatok átfogó áttekintése, hanem elsősorban annak vizsgálata, hogy a francia és német fél milyen elképzeléseket fogalmazott meg és milyen politikát követett az európai politikai színtéren az elmúlt évtizedekben, különösen az

utolsó 15 évben. Az ezekhez való magyar viszonyulással is foglalkozunk, röviden, mégpedig abból a szempontból, hogy miként csapódtak le az EU-ra vonatkozó német és francia reformelképzelések a hazai politikai elitben: miként értelmezték, és miként reagáltak rá.

## **I. Az Élysée-szerződéstől a 2008-as gazdasági világválságig**

Németország és Franciaország hosszú ideig tartó rivalizálása szélesebb nemzetközi összefüggésben értelmezhető, hiszen a két állam közötti konfliktusok nem csak a bilaterális kapcsolatokra terjedtek ki: mindkét fél szövetségeseket keresett és használt a másik meggyengítéséhez a diplomáciában és a XX. század két világháborúinak európai hadműveleteiben. 1945 után a két állam közötti viszonyrendszert meghatározta és a mai napig is meghatározza a külső, különösen az európai (nyugat-európai) környezet s perspektíva. A II. világháború után nem sokat kellett várni ahhoz, hogy bekövetkezzen, ami a német-francia kapcsolatok története alapján elképzelhetetlennek tűnt: hogy a nyugatnémet állam ugyanazon katonai szövetséghez, azaz a NATO-hoz tartozzon, mint „ősellensége”, Franciaország. Az 1949-ben létrejött NSZK-nak a NATO-hoz való csatlakozását (1955) kétségtelenül az ekkor alakulóban lévő, Szovjetunió vezette szocialista világrendszer ellensúlyozásának igénye is motiválta, ám ez a lépés mai napig döntően hat mind Franciaország, mind Németország külpolitikai orientációjára. Ami pedig a két fél között akkoriban fennálló vitás kérdéseket – különösen a Saar-vidék hovatartozását – illeti, ezek rendezése sem pusztán, mint hamarosan bemutatásra kerül, az NSZK és

Franciaország közötti viszonylatban került sor, hanem szélesebb nemzetközi kontextusban.

A német–francia megbékélési folyamatot már az elején az jellemezte, hogy mind a két fél hajlandónak mutatkozott azt nem pusztán a két állam közötti viszonyra redukálni. A francia külügyminiszterhez fűződő 1950-es Schuman-terv például abból indult ki, hogy a szén- és acéltermelést közös német–francia hatósági felügyelet alá kell helyezni, de úgy, hogy más államok is csatlakozhassanak majd ehhez a szervezethez, megteremtve egy jövőbeli európai föderáció alapjait. A Schuman-terv tehát egyszerre volt egy fontos eleme a német–francia közeledésnek és az európai integrációnak.<sup>1</sup> *Ez a kiindulópont mind a mai napig meghatározza a két fél viszonyát: az európai integráció és a német–francia kapcsolatok alakulása szorosan összefügg egymással.*<sup>2</sup>

Az 1963-as német–francia államközi szerződés (a továbbiakban: Élysée-szerződés) létrejöttéhez két nagy formátumú politikus is kellett: francia részről Charles de Gaulle államelnök, német részről pedig az NSZK első kancellárja, Konrad Adenauer. A kölcsönös megbecsülés mellett a megállapodás létrejöttében de Gaulle azon megfontolása is szerepet játszott, hogy a francia–német szövetséggel kívánta ellensúlyozni az USA Európára gyakorolt befolyását, a francia vezetésű ún. „kis Európa” létrehozása érdekében. De Gaulle ugyanakkor nyíltan

---

<sup>1</sup> Ulrich Pfeil bevezetője az Élysée-szerződéshez: [https://www.1000dokumente.de/pdf/dok\\_0016\\_ely\\_de.pdf](https://www.1000dokumente.de/pdf/dok_0016_ely_de.pdf)

<sup>2</sup> Mint ismert, a Schuman-terv, illetve Jean Monet koncepciójának eredményeként jött létre 1951-ben az Európai Szén és Acélközösség (ESZAK), melynek tagállamai 1957-ben aláírták az Európai Gazdasági Közösség (EGK) létrehozásáról szóló Római Szerződést, amely a későbbi évtizedekben Európai Közösségé, majd Európai Unióvá bővült. Mind az ESZAK, mind az EGK megalapításában részt vett Franciaország és az NSZK.

kiállt az 1959-es berlini válságkor a német álláspont mellett.<sup>3</sup> Az Élysée-palotában, a német kancellár és a francia elnök által aláírt szerződés jelentőségét mutatja, hogy egészen 2019 elejéig (az aacheni szerződésig) kijelölte a két ország kapcsolatának kereteit. A szerződéshez fűzött közös nyilatkozatban Adenauer és de Gaulle leszögezte, hogy véget ért a francia és a német nép közötti évszázados ellenségeskedés, és hogy a két népet összekötő erős szolidaritás a biztonsági, gazdasági és kulturális területre is kiterjed. Témánk szempontjából a nyilatkozat egyik legfontosabb mondata szerint a szerződés tető alá hozásában szerepet játszott az a felismerés, hogy „a két ország közötti együttműködés erősítése elengedhetetlen lépés az egyesült Európához vezető úton, mely mindkét nép célja” (kiemelés tőlem – NAT). A dokumentum rögzítette a francia és a nyugatnémet állam közötti kapcsolattartás és együttműködés részleteit, így előírta az állam- és kormányfők évenként kétszeri, a két külügyminiszter és védelmi miniszter legalább háromhavonkénti rendszeres találkozáját. A szerződés II. A. része megerősítette a közös nyilatkozatban már említett európai dimenziót: a felek egyfelől kötelezték magukat arra, hogy minden lényeges külpolitikai döntésük előtt előzetesen konzultálni fognak egymással, és hangsúlyozta, hogy e konzultációk a kelet–nyugati kapcsolatokat, a NATO-t és az ENSZ-t érintő témákon kívül az Európai Közösségre és az európai együttműködésre is kiterjednek. A szerződés nagy erénye, hogy a felek felismerték: a két nép közötti megbékélés akkor lehet tartós, ha az együttműködés az államközi kapcsolatokon túl a mindennapi életbe is beszivárog, így a dokumentum C. része kitér a német és a francia nyelv mindkét országban való oktatására, a két ország diplomáinak egyenértékűsítésére, a

---

<sup>3</sup> Gazdag Ferenc: Franciaország története 1945–1995. Zrínyi Kiadó, Bp., 1996: 114–119.

tudományos kutatói együttműködésre és az ifjúsági csereprogramokra.<sup>4</sup>

Érdekes módon egy ideig úgy tűnt, hogy az Élysée-szerződés mégsem fog jelentősen javítani a német–francia viszonyokon, ugyanis a nyugatnémet parlament – féltve az NSZK és az USA közötti stratégiai fontosságú kapcsolatokat – csak úgy volt hajlandó jóváhagyni a dokumentumot, hogy e kapcsolatok fontosságát tartalmazó preambulumbot fűzött hozzá, ami francia részről megütközést váltott ki. De Gaulle 1966-ban meghozott döntése, mely kivonta Franciaországot a NATO integrált struktúrájából (igaz, magából a szövetségből nem léptette ki), a francia–nyugatnémet katonai együttműködést egy időre zsákutcába jutatta.<sup>5</sup>

A német–francia együttműködés különösen Giscard d'Estaing francia köztársasági elnök (1974–1981) és Helmut Schmidt német kancellár (1974–1982) idején kapott új erőre, akik személyesen is jó kapcsolatban voltak egymással. Az NSZK gazdasági súlya ekkorra már jelentősen megnőtt, miközben a francia–amerikai kapcsolatokat nézeteltérések is terhelték, így adva volt Franciaország számára a lehetőség az NSZK-hoz való közeledésre, az Európai Közösségen belüli francia befolyás németek általi támogatásának megszerzése érdekében. Giscard 1974-es kezdeményezésére jött létre az állam- és kormányfőket tömörítő Európai Tanács, amely a mai napig kijelöli a most már Európai Unió általános politikai irányvonalát. Franciaország lett az egyik kezdeményezője az Európai Monetáris Rendszer (EMS) és az Európai Elszámolási Egység

---

<sup>4</sup> Az Élysée-szerződés német nyelvű szövege a Bayerische Staatsbibliothek által kezelt honlapon megtalálható:

[https://www.1000dokumente.de/pdf/dok\\_0016\\_ely\\_de.pdf](https://www.1000dokumente.de/pdf/dok_0016_ely_de.pdf)

<sup>5</sup> Lásd Ulrich Pfeil bevezetőjét az Élysée-szerződéshez:

[https://www.1000dokumente.de/pdf/dok\\_0016\\_ely\\_de.pdf](https://www.1000dokumente.de/pdf/dok_0016_ely_de.pdf)

(ECU) bevezetésének, aminek célja az amerikai dollártól való függés csökkentése volt.<sup>6</sup>

A két későbbi vezető politikus, François Mitterrand francia köztársasági elnök és Helmut Kohl német kancellár időszakában (1982–1995) folytatódott az intenzív német–francia együttműködés; a két politikus – habár különböző pártokhoz tartoztak, Mitterrand szocialista, Kohl kereszténydemokrata volt – gyakran találkozott egymással. Fontos szimbolikus eseménynek számított Mitterrand 1983-as Bundestagban (német parlament alsóháza) elmondott beszéde, amelyet éppen Élysée-szerződés aláírásának 20. évfordulóján tartott. A francia államelnök kiemelte, hogy az Európai Közösség 1958 óta tartó fejlődése nem lett volna lehetséges a német–francia barátság és együttműködés nélkül. Szerinte egy közösség két alapelven nyugszik: a belső összetartozáson és a kifelé közös identitáson. „Európai összetartozás nélkül csak elszigetelt államok lennének” – hangoztatta Mitterrand. Az EK átalakítására vonatkozó javaslatok nem hangzottak el a beszédében, de egyértelművé vált, hogy a francia elnök a valuta- és pénzpolitikai integráció erősítését tartja kívánatosnak.<sup>7</sup> A másik nagy szimbolikus eseményre a franciaországi Verdunben került sor 1984-ben, amikor az I. világháború 1916-os nagy német–francia csatájában elesett emlékműve előtt a két politikus kéz a kézben álltak egymás mellett, szimbolizálva a két nép megbékélését.<sup>8</sup>

A német újraegyesülési folyamat (1989–1990) zavart okozott a német–francia kapcsolatokban, francia részről ugyanis tartottak Németország túlzott megerősödésétől és Franciaország

<sup>6</sup> Gazdag Ferenc: Franciaország története 1945–1995 Zrínyi Kiadó, Bp., 1996: 166–170.

<sup>7</sup> A beszéd olvasható a német parlament alsóházának jegyzőkönyvében: Deutscher Bundestag Stenographischer Bericht. 1983. január 20.  
<http://dip21.bundestag.de/dip21/btp/09/09142.pdf>

<sup>8</sup> <https://rarehistoricalphotos.com/kohl-mitterand-verdun-1984/>

leértékelődésétől európai szintéren. A francia fenntartást jól mutatják Jacques Attali, Mitterrand tanácsadójának szavai, aki 1989-ben úgy vélte, hogy a francia elnök csak abban az esetben tart egy újabb európai háború kirobbanásától, ha nem sikerül felépíteni az egységes Európát. És ezt, „csak az egységes Németország német álma akadályozhatja meg”, hangoztatta Attali, aki egyúttal kifejezte azon aggodalmát is, hogy a német egyesülés gátja lehet a majdani európai pénz, az euró bevezetésének. Németország az európai integráció nélkül ismét fenyegetést jelentene a békére – tolmácsolta a francia álláspontot Attali.<sup>9</sup> Gazdag Ferenc történész értékelése szerint Mitterrand csak az 1990. márciusi keletnémet választások után – mely a kereszténydemokrata, Helmut Kohl által vezetett CDU nagy győzelmét hozta – vette tudomásul, hogy az NDK lakossága nem kíván külön államban élni, és a német egység elkerülhetetlen.<sup>10</sup> Kohl visszaemlékezései szerint Mitterrand-t többször is biztosította arról, hogy ő és az újraegyesített Németország az európai integráció elkötelezettje lesz, és sikerült is erről a francia elnököt meggyőznie.<sup>11</sup> A fenntartásokat és a zavart tehát az európai integráció melletti elkötelezettség oszlatta el: az 1990. október 3-án egyesült Németország továbbra is kiállt az Európai Közösség megerősítése mellett, és később a németek tevékenyen részt vállaltak az Európai Unió létrehozásában (1992-es maastrichti szerződés), a közös európai pénz, az euró 1999-es bevezetésében. A francia megfontolás az volt, hogy egy erősebb európai integrációban jobban lehet kontrollálni az újraegyesült Németországot. Maga Kohl sem

---

<sup>9</sup> Alexander von Plato: Die Vereinigung Deutschlands – ein weltpolitisches Machtspiel. Ch. Links Verlag, Berlin, 2002: 145–146.

<sup>10</sup> Gazdag Ferenc: Franciaország története 1945–1995. Zrínyi kiadó, Bp., 1996: 242–246.

<sup>11</sup> A Mitterrand–Kohl tárgyalások részleteiről lásd: Helmut Kohl: A fal leomlásától az újraegyesülésig. Antall József Tudásközpont, Bp., 2014.

kívánt a korábbi nagynémet birodalmi politikához visszatérni, és ő maga is az európai integráció erőteljes támogatója volt.

Kohl és Mitterand utódja, Jacques Chirac új köztársasági elnök vezette Franciaország (1995–2007) között nézeteltérés alakult ki abban, hogy miként kell szankcionálni az euróövezet azon tagállamait, melyek nem tartják be a konvergenciakritériumokat, annak érdekében, hogy az euró mint fizetőeszköz stabilitása megmaradjon. Theo Waigel német pénzügyminiszter 1995-ben azt javasolta, hogy az előírt éves államháztartási hiányt (normál esetben ez 1%, gazdasági válságkor 3 %) elérő országot automatikusan büntessék. A francia fél bár elfogadta az automatikus szankcionálást, de úgy vélte, a német javaslat túlzottan büntető jellegű. A Tanács 1996-os dublini ülésén megszületett Stabilitási és Növekedési Paktum értelmében, ha egy ország államháztartási hiánya meghaladja GDP-jének 3%-át, akkor a GDP 0,2%-át, valamint a határ túllépésének egytized részét letétbe kell helyeznie ennek az országnak, további nem teljesítés esetén pedig a letét, a Tanács döntése alapján, büntetésként befizetendő.<sup>12</sup>

Helmut Kohl 1998-ban távozott a kancellári posztról, így a német–francia együttműködés továbbfejlesztése Gerhard Schröder német kancellárra (1998–2005) és Chiracra hárult. A 2000-es évek elejére azonban az együttműködést éppen a bővítés előtt álló Európai Unió átalakításának vitatott kérdései árnyékolták be, olyannyira, hogy a Konrad Adenauer Stiftung egyik elemzése szerint a német–francia szembenállás

---

<sup>12</sup> Imre Gabriella: Lendületben a tandem. Francia–német együttműködés az Európai Konventben az 1997-től 2002-ig tartó időszak véleménykülönbségeinek tükrében. *EU Working Papers* 3/2004.

[http://epa.oszk.hu/00000/00026/00024/pdf/euwp\\_EPA00026\\_2004\\_03\\_003-031.pdf](http://epa.oszk.hu/00000/00026/00024/pdf/euwp_EPA00026_2004_03_003-031.pdf)



kerékkötője lehet az európai integráció fejlődésének.<sup>13</sup> Az Agenda 2000 reformprogram vitájakor a Schröder-kormány nem egyeztetett előzetesen a francia féllel, az Európai Unió nizzai csúcstalálkozója (2000. december) előtt pedig nyílttá vált a német-francia ellentét. Az ekkor már 82 millió lakossal rendelkező egyesített Németország állt szemben az 58 milliós Franciaországgal, és erre való tekintettel a német Schröder-kormány az EU Minisztertanácsban a német szavazati arány növelésére tett javaslatot, Franciaország ezzel szemben úgy vélte, hogy a négy legnagyobb EU-tagállamnak, Franciaországnak, Németországnak, Nagy-Britanniának és Olaszországnak azonos szavazati súllyal kell rendelkeznie. Vita alakult ki az EU közös mezőgazdasági politikájának a reformjáról is, melynek éppen Franciaország az egyik fő kedvezményezettje a francia agrártermelőknek jutatott közösségi szubvenciók miatt.<sup>14</sup> A 2003-ban hatályba lépett nizzai szerződés a szavazati súlyokkal kapcsolatos vitát úgy rendezte el, hogy a minősített többséghez az összes 331 szavazatból 232 szavazatot írt elő az EU Tanácsában, melyben Németország, az Egyesült Királyság, Franciaország és Olaszország rendelkeztek a legnagyobb szavazati súllyal, de egyenlő arányban, 29-29 szavazattal. A szerződés megadta a jogot a tagállamoknak, hogy kérjék annak ellenőrzését, hogy a minősített többség az EU teljes lakosságának 62%-át képviseli-e; amennyiben nem, a javaslat nem tekinthető elfogadottnak. A keleti kibővítés miatt a 732 tagúra bővült Európai Parlamentbe Németország 99 főt delegálhatott, míg Franciaország csak 78-at.<sup>15</sup> A későbbi

<sup>13</sup> Norbert Wagner: Deutschland – Frankreich. Die angespannten bilateralen Beziehungen belasten den Fortschritt der europäischen Integration.

<https://www.kas.de/laenderberichte/detail/-/content/deutschland-frankreich-v1>

<sup>14</sup> Norbert Wagner: Deutschland – Frankreich. Die angespannten bilateralen Beziehungen belasten den Fortschritt der europäischen Integration.

<https://www.kas.de/laenderberichte/detail/-/content/deutschland-frankreich-v1>

<sup>15</sup> Summary of the treaty of Nice. 2003. január 31. Európai Bizottság sajtóközleménye.

lisszaboni szerződés 751 főre változtatta az Európai Parlament taglétszámát, de az országok közötti arányok nem módosultak lényegesen. Mindezek a változtatások is mutatták a megnövekedett német befolyást: a szavazati súlyok megállapításához bizonyos esetben a lakosságszámot is figyelembe kellett immáron venni, és ez a legnagyobb lakosságszámmal rendelkező Németországnak kedvezett, mint ahogy az is, hogy a legnagyobb európai parlamenti delegációt a németek küldhették.

Gerhard Schröder újabb 2002-es választási győzelme után nemcsak hogy jelentősen csökkent a német–francia feszültség, hanem baráti viszony alakult ki Chirac és Schröder között. Sikerült megállapodni az agrárpolitikát illetően, miszerint 2013-ig nem csökkentik a Franciaország számára oly fontos agrártámogatásokat. Az Élysée-szerződés 40. évfordulójakor, 2003. január 22-én Jacques Chirac és Gerhard Schröder a párizsi Élysée-palotában ünnepélyes külsőségek között találkoztak, sor került közös francia–német kormányülésre, és megállapodtak, hogy a közös kormányuléseket a jövőben is folytatni fogják.<sup>16</sup> A csúcstalálkozóról kiadott nyilatkozat szerint a francia–német közös jövő elválaszthatatlan egy elmélyített és kibővített Európai Uniótól. Elhatározták, hogy a két fél harmonizálni fogja egymással azokat a nemzeti törvényeket, amelyek fontos kérdésben érintik az állampolgáraikat.<sup>17</sup>

A két állam vezetője közötti bizalom odáig terjedt, hogy Schröder megkérte Chiracot, hogy helyette képviselje

[http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-03-23\\_en.htm?locale=en](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-03-23_en.htm?locale=en)

<sup>16</sup> Gazdag Ferenc: A francia–német együttműködés évtizedei. *Európai Utas*, 2003/1, 21–24.  
[https://www.europaiutas.hu/europaiutas/50/gazdag21\\_24.pdf](https://www.europaiutas.hu/europaiutas/50/gazdag21_24.pdf)

<sup>17</sup> Die Erklärung Chiracs und Schröders. *FAZ.NET*, 2003. január 22.

<https://www.faz.net/aktuell/politik/dokumentation-die-erklaerung-chiracs-und-schroeders-188506.html>

Németországot az EU 2003. októberi csúcsértekezletén, mert a kancellár a Bundestagban a reformprogramjáról szóló szavazáson kívánt részt venni.<sup>18</sup> Példa nélkül állt az EU történetében, hogy egy csúcstalálkozón az egyik tagállam vezetője egy másik tagállam érdekében járjon el, a két ország közötti háborúk fényében meg különösen elképzelhetetlen lett volna korábban effajta bizalom a két állam vezetői között.

A 2003-as német–francia csúcsértekezleten kezdeményezték az Európai Biztonsági és Védelmi Unió létrehozását, amihez néhány hónap múlva Belgium és Luxemburg is csatlakozott. 2017-ben 25 uniós tagállam állapodott meg a védelmi együttműködésben, ebből csak Dánia, Nagy-Britannia és Málta maradt ki.<sup>19</sup> Ez a példa is mutatja, hogy a német–francia együttműködésből összuniós vagy az EU tagállamainak nagy részére kiható együttműködés jöhet létre.

## II. A merkeli időszak

2005-ben Angela Merkel, a CDU elnöke lett Németország kancellárja. Ekkora az ország már túl volt a Schröder-kormány által bevezetett nagyszabású munkaerő- és szociálpolitikai reformokon, a német gazdaság folyamatosan növekedett, az Európai Unió legnagyobb gazdasági hatalma volt, és az ma is. Ahogy fentebb látható volt, Németország – ha kompromisszumok árán is – politikai befolyását is növelni tudta

<sup>18</sup> Chirac springt für den Kanzler ein. *Spiegel Online*, 2003. október 14.

<https://www.spiegel.de/politik/deutschland/eu-gipfel-chirac-springt-fuer-den-kanzler-ein-a-269823.html>

<sup>19</sup> EU-Staaten beschließen engere militärische Zusammenarbeit. *Spiegel Online*, 2017. december 11.

<https://www.spiegel.de/politik/ausland/verteidigungsunion-eu-staaten-beschliessen-militaerische-zusammenarbeit-a-1182720.html>

az EU-n belül. Az 1970-es évek óta időről időre gazdasági nehézségekkel is küszködő Franciaország súlya ugyanakkor csökkent. A német-francia „tandemből” a német akarat lett a meghatározóbb, és az EU állapotát, jövőjét 2017-ig elsősorban a német kezdeményezések befolyásolták. A 2005–2017 közötti szakasz egyértelműen mutatja az erőviszonyok eltolódását Németország javára. A 2008-as válság jobban megrendítette Franciaországot, a társadalmi feszültségek tovább éleződtek, így az ország már nem volt abban a helyzetben, hogy de Gaulle-hoz hasonlóan meghatározza az európai politikát. Ennek persze nem csak a válság volt az oka, hiszen az újraegyesülés eleve megnövelte Németország területi nagyságát, erejét, így külpolitikai mozgásterét is. Angela Merkel kancellár 2017-ig stabil többséggel (igaz, mindig kormánykoalíciós, általában nagykoalíciós többséggel) kormányzott. A válság természetesen érintette Németországot is, és bár társadalmi elégedetlenséget okoztak az elbocsátások, a bérek növekedési ütemének a lelassulása, nagy megrázkódtatás nem érte az országot, olyannyira nem, hogy a válság éveiben Németország számított a stabilitás szigetének. Ennek fényében érthető, hogy elsősorban a Merkel-kormány volt az, amely fontos kezdeményezéseivel meghatározta, mozgásba lendítette az EU általános politikáját, emellett a német javaslatok az EU további, föderatív irányba való átalakítását célozták.

A Merkel-kormány jelentős szerepet játszott az elbukott EU-alkotmányt pótolni hivatott lisszaboni szerződés megalkotásában (2007), mely két év elteltével lépett hatályba. Még a német EU-elnökség idején, 2007 júniusában döntött arról a kormány- és államfőkből álló Európai Tanács az új EU-szerződés szükségességéről. A lisszaboni szerződés jelentős lépés volt a szorosabb európai integráció felé, mert növelte az Európai Parlament hatáskörét (pl. az EU költségvetésének jóváhagyása,

az EU Bizottságának utólagos jóváhagyása,) létrehozta az EU kül- és biztonsági képviselőjének posztját. Az EU-n belüli szavazati súlyok újrendezése érdemben nem érintette a német befolyást, mert a lakosságszámot továbbra is figyelembe kellett venni. A ma is hatályos szabályok szerint a minősített többséghez az összes tagállam legalább 55%-a szükséges, s e többségnek az EU teljes lakosságának legalább 65 %-át kell képviselnie.

Sarkozy és Merkel között intenzív munkakapcsolat jött létre, olyannyira, hogy a nemzetközi sajtó és média „Merkozy”-nek kezdte el a két politikust nevezni. A két politikus egyeztetéseket folytatott a 2010-ben kirobbant görög válság, valamint az euróválságot kezelő mentőcsomagok és az EU működését korrigáló javaslatok tárgyában. A válságból Merkel és az európai elitben is többen azt a következtetést vonták le, hogy hiba volt az eurót úgy létrehozni, hogy hiányzott az euróövezet gazdaságainak összehangolása és a stabilitási szabályokat megszegő tagállamok nem kellően hatékony szankcionálása. Merkel a korábbi Waigel-javaslatához hasonlóan még azt is elképzelhetőnek tartotta, hogy az előírt költségvetési deficitet túllépő tagállamokat szavazati joguk megvonásával, automatikusan büntessék. Egy Merkel–Sarkozy találkozóban abban állapodtak meg, hogy a német fél lemond a köteleltség-szegő tagállamok automatikus megbüntetéséről: erről a tagállamok minősített többségének kell határozatot hozniuk. Sarkozy ellenben belegyezett a szavazati jog lehetséges megvonásába.<sup>20</sup> A kemény német vonalat ellenezték a jelentős adósságot, költségvetési hiányt felhalmozó országok (Spanyolország, Olaszország), így az EU 2010. október végi csúcán nem ment át a szavazati jog megvonásának

---

<sup>20</sup> Berlin und Paris schließen Strafpakt für Defizitsünder. *Spiegel Online*. 2010. október 18. <https://www.spiegel.de/wirtschaft/soziales/eu-schuldenkrise-berlin-und-paris-schliessen-strafpakt-fuer-defizitsuender-a-723834.html>

német ötlete. Az EU kormány- és államfőinek 2011. márciusi csúcstalálkozóján sikerült megállapodniuk az euróválság kezeléséről: az euró mentőalap 440 milliárd euróra emelését határozták el, egyetértettek abban, hogy az Európai Stabilitási Mechanizmus (ESM) legfeljebb 500 milliárd eurót kölcsönözhet a bajba jutott tagállamoknak, az euróövezeti tagállamok 700 milliárd euróra vállalnak kezességet, az ESM emellett 80 milliárd eurós alaptőkét is kap, Németország ebből 168 milliárd kezességet és 22 milliárd alaptőke-befizetést vállal. A hitelhez jutás feltételéül szabták, hogy a kölcsönvevő tagállam rendbe teszi az államháztartását, és beleegyezik a gazdasági reformokba. Döntöttek a kötelezettségszegő (azaz a deficittúllépő) tagállamok megbüntetésének szabályairól. Eszerint a büntetést csak akkor lehet elkerülni, ha az euróövezet tagállamainak többsége ellenzi, nem pedig akkor, ahogy korábban volt, ha a tagállamok többsége megszavazza.<sup>21</sup> Az európai fiskális paktumot (Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union) 2012 márciusában írták alá az EU tagállamainak a képviselői, kivéve az Egyesült Királyságot és Csehországot. A 2013-ban hatályba lépett paktum pénzügyi kötelezettségei jelenleg a 19 euróövezeti tagállamot, plusz Dániát, Bulgáriát és Romániát kötelezik. A paktum szerint a költségvetési deficit nem haladhatja meg a GDP 3%-át, az államadósság pedig a GDP 60%-át, ezek megszegése esetén a tagállam szankcionálható.<sup>22</sup>

<sup>21</sup> Euro-Retter schmieden neue Wirtschaftsordnung. *Spiegel Online*, 2011. március 25.  
<https://www.spiegel.de/wirtschaft/soziales/gipfel-in-bruessel-euro-retter-schmieden-neue-wirtschaftsordnung-a-753135.html>

<sup>22</sup>[https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/stability-and-growth-pact\\_en](https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/stability-and-growth-pact_en);  
[http://europa.eu/rapid/press-release\\_DOC-12-2\\_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-12-2_en.htm);  
[https://en.wikipedia.org/wiki/European\\_Fiscal\\_Compact](https://en.wikipedia.org/wiki/European_Fiscal_Compact)

Merkel német kancellár ezekben az években több beszédében az euróválságból azt a következtetést vonta le, hogy a pénzügyi fegyelem szigorítása, a deficitet túllépő tagállamok szankcionálása nem elég: föderatív irányba kell fejleszteni az Európai Uniót. Egy 2012-es prágai beszédében például felvetette, hogy a közössé tett európai ügyeket az Európai Bizottságnak egyfajta európai kormányként kellene ellátnia. Két kamarát kell szerinte felállítani: az elsőben az állam- és kormányfők felügyelik a nemzeti hatásköröket és döntenek arról, hogy a közös európai ügyeket kormányok közötti együttműködés keretében kell-e elintézni, vagy pedig ezeket a kompetenciákat a Bizottságnak kell-e átadni (példaként említette az európai hatáskörű schengeni rendszert). Az Európai Parlament pedig felügyelné a közössé tett kompetenciák gyakorlását, de nem lenne hatásköre azon ügyekben, amelyek a nemzetállamokra tartoznak.<sup>23</sup> Ezek a javaslatok egyértelműen érintették az EU alapító szerződéseit, hiszen azokban van rögzítve az EU Tanácsának, Európai Parlamentnek és más szerveknek a hatásköre, melynek megváltoztatásához a többi uniós tagállam beleegyezése is kellett volna, ugyanakkor – mint fentebb látható volt – az euróválság kapcsán a tagállamok lehetséges szankcionálása kapcsán sikerült a német állásponthoz közelítő, még ha azzal teljesen nem is megegyező döntéseket hozni európai szintén.

Merkel és Sarkozy 2011. augusztusi találkozásukon abban állapodtak meg, hogy a 17 eurót használó tagállam állam- és kormányfőiből egy közös, európai gazdasági „kormányt”

---

<sup>23</sup> Rede von Bundeskanzlerin Angela Merkel bei der Diskussionsveranstaltung „Die künftige Gestalt Europas“ an der juristischen Fakultät der Karls-Universität. 2012. április 3.  
<https://www.bundeskanzlerin.de/bkin-de/suche/rede-von-bundeskanzlerin-angela-merkel-bei-der-diskussionsveranstaltung-die-kuenftige-gestalt-europas-an-der-juristischen-fakultaet-der-karls-universitaet-784384>

kellene alkotni, amely évente kétszer ülésezne az Európai Tanács elnökének vezetésével. A javaslat nem körvonalazta ezen európai kormány hatáskörét, ám az iránya egyértelműen az EU, azon belül is az eurózóna föderalizálása volt. Sarkozy javaslatot tett arra, hogy 2012-ig valamennyi eurót használó tagállam alkotmányában rögzítsék az adósságféket. Merkelhez hasonlóan ő is kiállt az euró megtartása mellett.<sup>24</sup>

2012. januári találkozásukon mindketten kiálltak a pénzügyi tranzakciós adó bevezetése mellett.<sup>25</sup> Az adót időszerűvé tette az a körülmény, hogy a 2008-as válság következtében hozott megszorító intézkedések nem voltak népszerűek az európai választók körében, és az adó emlegetése bizonyítékul szolgált arra, hogy Európa vezető nem pusztán a lakosságon kívánnak takarékoskodni, hanem a nagyvállalatokat is keményebben meg kívánják adóztatni. A tranzakciós adó azonban nem csak német–francia ötlet volt, hiszen az Európai Bizottság már 2011-ben letette az asztalra javaslatát az adó bevezetéséről: a kötvények és részvények forgalmára minimum 0.1%-os adókulcsot irányzott elő (éves szinten 57 milliárd euró adóbevéttel számolt ezen a jogcímen).<sup>26</sup> Ugyanakkor a német–francia támogatás komoly politikai hátszelet adott az ötletnek, és 2012 végén az Európai Parlament megengedte 11 országnak – Németországnak, Franciaországnak, Ausztriának, Görögországnak, Olaszországnak, Portugáliának, Szlovéniának,

<sup>24</sup> Mit einer "Wirtschaftsregierung" gegen die Krise. *ARD Tageschau*, 2011. augusztus 17. <https://www.tagesschau.de/wirtschaft/merkelsarkozy210.html>

<sup>25</sup> Merkel will Finanzmarktsteuer light. *Spiegel Online*, 2012. január 9. <https://www.spiegel.de/politik/ausland/treffen-mit-sarkozy-merkel-will-finanzmarktsteuer-light-a-807959.html>

<sup>26</sup> The EU Expects 57 Billion Euros a Year from a New Financial Tax. *EU Inside*, 2011. szeptember 30. <http://www.euinside.eu/en/news/the-eu-expects-57-billion-euros-a-year-by-a-new-bank-tax>



Szlovákiának és Spanyolországnak – az adó bevezetését.<sup>27</sup> A Parlament döntését támogatta az EU pénzügyminisztereinek tanácsa is.<sup>28</sup> A döntés ugyanakkor nem az egész Európai Unióra kiterjedő tranzakciós adóról szól, Franciaországban 2012-ben vezették be,<sup>29</sup> Németországban viszont még nem sikerült a parlamentben elfogadtatni azt, és az EU tagállamainak többségében sincs tranzakciós adó, illetve Tobin-adó, ami jól mutatja az ellenérdekelt vállalatok, érdekcsoportok lobbijét.

Az [EMU Positions](#) adatbázis alapján Thomas Lehner és Fabio Wasserfallen tanulmánya arra hívja fel a figyelmet, hogy az eurózóna átalakításának 2010–15 közötti vitái az Európai Uniót a szigorú pénzügyi fegyelmet követelő tagállami csoportra (elsősorban Hollandia, Finnország, Németország) és a pénzügyi transzfert, azaz a gazdaságilag gyengébb EU-tagállamoknak a gazdagabb államok általi megsegítését támogató csoportra (főleg Franciaország, Görögország, déli tagállamok) osztották. Látható, hogy a francia–német szövetség két tagja egymással szemben álló táborot vezetett ezekben a vitákban. A szerzőpáros következtetése, hogy a középpozíciót elfoglaló tagállamok bizonyultak a legsikeresebbnek a tárgyalásokon. Az EU alapító szerződésének megváltozását az ESM létrehozása kapcsán Németország támogatta, de a többi tagállam praktikus megoldást tartott jobbnak az ESM ügyében, Németország a kormány- és államfők tanácsában (az Európai Tanácsban)

---

<sup>27</sup> Eleven EU countries get Parliament's all clear for a financial transaction tax. Európai Parlament sajtóközleménye, 2012. december 12.

<http://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20121207IPR04408/eleven-eu-countries-get-parliament-s-all-clear-for-a-financial-transaction-tax>

<sup>28</sup> EU approves financial transaction tax for 11 eurozone countries. *The Guardian*, 2013. január 22.

<https://www.theguardian.com/business/2013/jan/22/eu-approves-financial-transaction-tax-eurozone>

<sup>29</sup> The French financial transaction tax. 2012. június 21.

<https://cms.law/fr/FRA/Publication/The-French-financial-transaction-tax>

egyedül maradt a véleményével.<sup>30</sup> Ez esetben sem volt meg tehát a német–francia egyetértés, és ez is azt mutatja, hogy még az EU legnagyobb tagállamának, Németországnak is szüksége van arra, hogy elképzeléseihez szövetségeseket szerezzen az Unión belül.

Az euróválság 2010–2015 közötti kezelését kutatta Hanno Degner és Dirk Leuffen tanulmánya is abból az aspektusból, hogy mennyire sikerült a francia és német elképzeléseket az EU színterén végigvinni.<sup>31</sup> Az EMU Positions adatbázis alapján a szerzők arra jutottak, hogy a francia–német támogatás szükséges, de önmagában nem elégséges egy javaslat keresztülviteléhez (lásd az általános fiskális tranzakció adót). Görögország, az ESM, az EFSF (European Financial Stability Facility) vagy az eurókötvények esetében ugyanakkor a két ország képes volt megakadályozni, hogy európai uniós szintű döntés szülessen. A szerzőpáros viszont nem talált bizonyítékot arra, hogy Németország és Franciaország együtt meg tudta volna határozni az EU-ban zajló tárgyalások kimenetelét, és erre a tagállami szavazati jog megvonásának elvetélt javaslatát hozzák fel példaként. A tanulmányból az is kiderül, hogy a német és francia álláspontok gyakran különböztek egymástól, olyannyira, hogy 0–100 közötti skálán az egyet nem értés 66.6. értéket vett fel, ami már-már vizályt jelez. Az eurózóna ügyeiben a francia hajlamosabbak voltak inkább a déli tagállamok pártjára állni, míg a németek inkább az északi tagállamokéra. A német–francia kezdeményezések akkor a

---

<sup>30</sup> Thomas Lehner – Fabio Wasserfallen: Political conflict in the reform of the Eurozone. *European Union Politics*, 20/1 (2019), 45–64.

[http://www.fabiowasserfallen.ch/Website/Publications\\_files/lehner\\_wasserfallen\\_2019.pdf](http://www.fabiowasserfallen.ch/Website/Publications_files/lehner_wasserfallen_2019.pdf)

<sup>31</sup> Hanno Degner – Dirk Leuffen: Franco-German cooperation and the rescuing of the Eurozone. *European Union Politics*, 20/1 (2019), 89–108.

legsikeresebbek, ha az EU-n belüli különböző álláspontokból kompromisszumos javaslatot sikerül formálniuk.

François Hollande francia köztársasági elnök (2012–2017) rendszeresen találkozott Angela Merkel német kancellárral, kettejük között a személyes kapcsolat is jól alakult,<sup>32</sup> ám európai szintén *a két fél nem tudott olyan nagy projekteket, kezdeményezéseket felmutatni*, mint amilyen korábban a maastrichti, nizzai, lisszaboni szerződés, az ESM vagy a fiskális paktum volt. Ennek kettős oka volt:

1) *Válságkezelés.* Az euróválság, Görögország hitelválságának, a 2008-as válság európai következményeinek, a 2013/14-ben kirobbant ukrainai válságnak, majd háborúnak a kezelése ezen öt év jelentős részét is meghatározta. Ám alighogy kezdett túljutni az Európai Unió e két válságon, jött 2015-ben a menekültválság, majd 2016-ban a Brexit-népszavazás (máig ható) következményeivel, és a 2017 januárjában hivatalba lépett Donald Trump amerikai elnök által támasztott kihívásokkal (pl. az EU és USA közötti vámrendszer körüli vita, klímakérdés eltérő megítélése) is szembe kellett nézni.

2) *Franciaország problémái.* François Hollande otthoni népszerűsége már a ciklusa elején elkezdett csökkenni, és az évek folyamán negatív rekordot ért el. Energiáit egyre inkább lekötötték a belpolitikai problémák, s népszerűtlensége olyan negatív rekordot döntött, hogy lemondott a 2017-es elnökválasztáson való részvételről. Ezek után érthető, hogy francia részről általában reaktív viszonyulás volt megfigyelhető a fontos ügyekben.

---

<sup>32</sup> Ein spezielles Verhältnis: Merkel und Hollande. Deutsche Welle, 2016. december 2.  
<https://www.dw.com/de/ein-spezielles-verh%C3%A4ltnis-merkel-und-hollande/a-36615498>

A két fél kapcsolataiban a szimbolikus ügyeknek megmaradt a jelentősége: pl. az Élysée-szerződés 50. évfordulóját megünnepelték, a német és a francia parlament közösen ülésezett az évforduló alkalmából a berlini Reichstagban,<sup>33</sup> 2016-ban a francia államfő és a német kancellár a verduni csata színhelyén emlékezett az elesett katonákra;<sup>34</sup> ám – mint láthattuk – ezt az öt évet alapvetően a különböző válságok kezelése határozta meg.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne születettek volna érdemi gondolatok, javaslatok az EU-val kapcsolatban. 2015 júniusában Európa-szerzte nagy feltűnést keltett Emmanuel Macron francia gazdasági miniszter és Sigmar Gabriel német gazdasági miniszter, a szociáldemokrata SPD elnökének a tekintélyes brit baloldali napilapban, a *The Guardian*ben megjelent közös véleménycikke, amelyben egyfajta „többsebességű Európára”, „mag-Európára” tettek ajánlatot.<sup>35</sup> Bár a „mag-Európa” ötlete nem új (lásd a Schäuble–Lammers-féle 1994-es papírt),<sup>36</sup> Macron–Sigmar elképzelése a következő években befolyásolta az Európáról szóló diskurzust. A szerzők személye sem érdektelen, hiszen Macront két év múlva francia elnökké választják, ezért is érdemes a cikk egyes javaslatait feleleveníteni:

---

<sup>33</sup> 50 Jahre Élysée-Vertrag: Reden von Hollande und Merkel am 22.1.2013.

<https://www.youtube.com/watch?v=2HxGZ5hKiHM>

<sup>34</sup> Merkel, Hollande mark anniversary of Verdun battle. *RTÉ*, 2016. május 29.

<https://www.rte.ie/news/2016/0529/791797-merkel-hollande-verdun/>

<sup>35</sup> Emmanuel Macron and Sigmar Gabriel: Europe cannot wait any longer: France and Germany must drive ahead. *The Guardian*, 2015. június 3.

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/jun/03/europe-france-germany-eu-eurozone-future-integrate>

<sup>36</sup> Überlegungen zur europäischen Politik. CDU/CSU honlapja, 1994. január 9.

<https://web.archive.org/web/20110928064140/http://www.cducsu.de/upload/schaeublelammers94.pdf>

- Az eurózóna tagállamainak legyen saját költségvetése, mely bevételét a közös tranzakciós adóból és a harmonizált társasági adóból nyerné.
- Az ESM-t közös jog alá kell rendelni, és át kell alakítani valódi Európai Monetáris Alappá.
- Fel kell állítani az eurózóna végrehajtó szervét, az Európai Parlamenten belül pedig egy eurozóna-csoportot valamint egy euró-megbízotti posztot.
- Az erősebb eurozóna legyen az EU magja.
- Újlépéseket kell lenni egy még jobban integrált belső piac irányában, különösen az energia és a digitális gazdaság területén.

A szerzők a cikk végén nem hagynak kétséget afelől, kiknek kell irányítaniuk a jövőben is az Európai Uniót, egyúttal üzennek azon tagállamoknak, amelyek ellenzik az európai integráció további erősítését: „Franciaország és Németország felelőssége vezetni, mert Európa nem várhat tovább”.

### **III. Emmanuel Macron kezdeményezései (2017–2019)**

A német nagykoalíció pártjai (CDU/CSU, SPD) meggyengülve kerültek ki a 2017-es Bundestag-választásokról, miközben az erősen euroszeptikus AfD 12.6%-os eredménnyel jutott be a német parlament alsóházába. A CDU/CSU szövetség 1949 utáni történetének legrosszabb eredményével zárt, és a II. világháború utáni német politikában szokatlanul hosszú, több hónapig tartó egyezkedések után sikerült csak felállítani az új nagykoalíciót. Merkel tekintélye és népszerűsége olyannyira lecsökkent, hogy 2018 őszén lemondott pártja elnöki tisztségéről, és bejelentette, hogy a 2021 után vissza kíván vonulni a politikából is. A két legnagyobb német párt, a CDU és az SPD

nehézségei 2019 első felében is megmaradtak, a 2019-es európai parlamenti választásokon elszenvedett újabb vereség súlyos vezetési válságot okozott az SPD-ben.

A német belpolitika korábbi stabilitása tehát megingott, ennek következtében Merkelnek elsősorban a belpolitikai problémákra kellett és kell koncentrálnia. Megfordult a kocka: most nem a francia, hanem a német fél lett a passzívabb, ezúttal elsősorban a francia fél állt elő az Európai Unió átalakítását célzó vízióval, javaslataival.

Emmanuel Macron viszonylag fiatalon, 39 évesen lett Franciaország köztársasági elnöke 2017-ben. Belföldön reformok sorát indította el – igaz, nagy viták és tiltakozások közepette –, kifelé pedig az európai értékek, a szorosabb európai integráció elkötelezett híveként, a nacionalista, populista erők ellenfeleként pozícionálta magát és állt elő reformjavaslataival. A 2017-ben, a Sorbonne Egyetemen megtartott beszéde<sup>37</sup> tulajdonképpen a két évvel korábbi *The Guardian*-cikk folytatása, azzal a különbséggel, hogy nem pusztán az eurózónára vonatkoztak az elképzelései, hanem az egész EU-ra is:

- Az EU-nak közös védelmi költségvetésre, közös katonai intervenciók erőre van szüksége.
- Fel kell állítani az Európai Titkosszolgálati Akadémiát.
- Szervezett bűnözés és terrorizmus elleni európai ügyészséget kell létrehozni.

---

<sup>37</sup> Sorbonne Speech of Emmanuel Macron – Full text / English Version. 2017. szeptember 26.

<http://international.blogs.ouest-france.fr/archive/2017/09/29/macron-sorbonne-verbatim-europe-18583.html>

- Az EU külső határainak őrzése mellett fel kell állítani egy külön európai menedékügyi hivatalt, melynek hozzáférése volna az összekötött adatbázisokhoz és a biometrikus dokumentumokhoz. Macron szorgalmazta az európai határőrség felállítását is.
- Újra napirendre kell tűzni az európai tranzakciós adó ügyét.
- Be kell vezetni az európai széndioxidadót (adókulcsot nem említett Macron).
- Finanszírozni kell a mesterséges intelligenciával kapcsolatos kutatásokat.
- Megismételte azt a két évvel korábbi javaslatát, hogy az eurózónának külön költségvetésre van szüksége. Indoklásul felhozta, hogy tartós gazdasági erő csak egy valután alapulhat, és az EU-nak az USA-val és Kína gazdasági erejével is versenyeznie kell. (Ez megegyezik Merkel elgondolásával, aki több beszédében is hasonlóan indokolta az európai integráció erősítésének szükségességét.)
- Az eurózónának legyen külön minisztere, aki európai szintű parlamenti kontrollnak lenne alávetve.
- Bírálta a tagállamok közötti adóversenyt, azt, hogy ennyire különbözőek a társasági adókulcsok az EU tagállamaiban. Macron vélhetőleg az EU strukturális pénzeiből részesülő, alacsonyabb társasági adókulcsot alkalmazó közép-európai államoknak (köztük a mindössze 9 %-os társasági adókulcsot alkalmazó Magyarországnak) üzenhetett, amikor úgy fogalmazott, hogy „nem finanszírozhatjuk az alacsonyabb társasági adókulcsot a strukturális alapokból”.
- Az Európai Parlament tagjainak egy részét, a Brexit miatt felszabaduló 73 európai parlamenti képviselőt válasszák

meg transznacionális listán (mivel Nagy-Britannia kilépése a 2019-es európai parlamenti választásig nem történt meg, így ez a javaslat egyelőre lekerült a napirendről).

Macron terveinek ambiciózus voltát mutatja, hogy kijelentette, tisztában van azzal, hogy ötletei megvalósításához szükség lehet az EU szerződéseinek a módosítására.

2019 márciusában Macron elnök hivatalának honlapján az Európai Unió hivatalos nyelvein fordult az EU polgáraihoz.<sup>38</sup> Javasolta egyebek között azon vállalatok betiltását, amelyek sértik az európaiak stratégiai érdekeit, a környezetvédelmi szabványokat, az adatvédelmet és nem fizetik meg a méltányos adót; javasolta Európai Klímabank felállítását, a digitális nagyvállalatok szabályozását.

Macron Sorbonne-on mondott beszédét német részről nem fogadta egyértelmű helyeslés, a CDU frakcióvezetője, Ralph Brinkhaus például kételkedett abban, hogy szükség volna az eurózónának külön költségvetésre.<sup>39</sup> Az euróválság éveiben a CDU/CSU és a liberális FDP következetesen ellenezte, hogy más tagállamok elhibázott gazdaságpolitikáját, felelőtlen költségekét (lásd pl. Görögország, Olaszország) a német adófizetők állják. A német fél attól tartott, hogy az eurózóna költségvetését a déli tagállamok, de akár Franciaország is a maga pénzügyi problémáinak enyhítésére használná fel. Macron javaslatainak keresztülvitelét Németország belpolitikai problémái is hátráltatták. Merkel már nem volt abban a helyzetben, hogy az EU vagy akár az eurózóna nagyarányú

---

<sup>38</sup>Emmanuel Macron: Az európai újjászületésért. 2019. március 4.

<https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2019/03/04/az-europai-ujjaszuletesert.hu>

<sup>39</sup>Macrons Enthusiasmus, Merkels Realismus. *ARTE*, 2018. április 19.

<https://info.arte.tv/de/macrons-enthusiasmus-merkels-realismus>



átalakításában vezető szerepet vállaljon, hiszen otthoni politikai háttere meggyengült, és minden ilyen javaslat azzal a veszéllyel is járt, hogy azok németországi visszhangjából az EU-t amúgy is élesen bíráló AfD húz majd újabb hasznot.

#### **IV. Az aacheni szerződés (2019)**

A német–francia együvé tartozást és barátságot volt kifelé demonstrálni az új német–francia államközi szerződés, amelyet 2019. január 22-én írtak alá a német Aachenben, és az Élysée-szerződés örökösének szántak (erre utal, hogy Macron és Merkel az Élysée-szerződés évfordulóján írta alá az új egyezményt).<sup>40</sup> Az aacheni szerződés szövege jelentős részben a német és a francia állam képviselői közötti kapcsolattartás és egyeztetések részleteire szorítkozik, de – hasonlóan az Élysée-szerződéshez – rendelkezik európai vonatkozással is: a preambulumban a két fél kiáll egy egyesített, teljesítőképes, szuverén és erős Európai Unió, valamint az európai jogállamiság mellett.

A szerződés 1. cikke szerint a felek elmélyítik az együttműködésüket az Európa-politikában, azon belül a gazdasági- és a valutaunió területén. A további cikkeken – hasonlóan az Élysée-szerződéshez – a felek kötelezik magukat a kül- és biztonságpolitikai területeken való együttműködésre és konzultációkra, emellett kinyilvánítják együttműködési szándékukat a kultúra, diákcseraprogramok, a regionális együttműködés és a média területén. Talán – ahogyan azt az egyik tekintélyes német üzleti lap tette – minősíthetjük

---

<sup>40</sup><https://www.bundesregierung.de/blueprint/servlet/resource/blob/997532/1570126/fe6f6dd0ab3f06740e9c693849b72077/2019-01-19-vertrag-von-aachen-data.pdf?download=1>

„bátortalannak” az aacheni szerződést, de annyi bizonyos: „hiányoznak [belőle] a konkrét döntések”.<sup>41</sup>

## V. A magyar viszonyulás

Az Orbán-kormány 2010-es hivatalba lépése óta az ellenzék – két éve immáron a Jobbikot is beleértve – egyik fő üzenete, hogy az orbáni hatalom felelőtlen külpolitikájával nemzetközi elszigeteltségbe taszította az országot. Az ellenzéki megszólalásokban az is gyakori, hogy Macront és Merkelt Európa-párti, felelős vezetőként jellemzik és állítják szembe a konfliktusgeneráló Orbán-kormánnyal. A „mag-Európával” kapcsolatban az ellenzéki pártok azt az aggodalmukat szokták megfogalmazni, hogy Magyarország a kormány konfliktuskereső magatartása miatt kimarad az Európai Unió belső magjából, és így az Unió páriájává lesz. Ujhelyi István, az MSZP EP-képviselője 2016 elején, hivatkozva a Macron–Sigmar-cikkre, így fogalmazott: „Blöffnek, tét nélküli fenyegetésnek venni mindazt, ami ma már nem is a színpalak mögött történik: történelmi tévedés. Ez a kétsebességű Európa, amelyben Magyarország – köszönhetően a mostani kormánynak – a másodkategóriás perifériára fog szorulni.”<sup>42</sup>

A választási programok és más nyilatkozatok alapján megállapítható, hogy a magyarországi ellenzéki pártok ritkán nyilvánítottak véleményt Merkel vagy Macron Európai Uniót,

<sup>41</sup> Was sich im neuen Élysée-Vertrag geändert hat – und was nicht. *Handelsblatt*, 2019. január 22.

<https://www.handelsblatt.com/politik/international/analyse-was-sich-im-neuen-elysee-vertrag-geaendert-hat-und-was-nicht/23890396.html?ticket=ST-3072835-KcPOgcID1fUZb51wHUxk-ap1>

<sup>42</sup> Ujhelyi István: Amit a Fidesz blöffnek tart: kétsebességű Európa. *Népszava*, 2016. február 14.

<https://nepszava.hu/1085566-amit-a-fidesz-bloeffnek-tart-ketsebessleges-europa>

eurózónát érintő elképzeléseiről.<sup>43</sup> Az ellenzéken belül a legegységesebben a Demokratikus Koalíció (DK) álláspontja körvonalazható annyiban, hogy a 2019-es EP-választások előtt kampányát az Európai Egyesült Államokra koncentrált. Azonban sem a DK listavezetőjének, Dobrev Klárának a szavaiból,<sup>44</sup> sem a párt európai választási programjából<sup>45</sup> nem derül ki, hogy a tagállamoknak milyen hatásköröket kellene átadniuk az EU javára, csak annyi, hogy „erősebb Uniót akarunk, a tagállami elkülönülés helyett partnerséget, föderális Európát az Európai Parlamenttel, mint kizárólagos uniós törvényalkotóval, közös európai kormányval, kormányfővel, az állam- és kormányfők tanácsát az EP szenátusává, második kamarájává alakítva”.

És az is kiderül, hogy a DK jónak tartaná az euró magyarországi bevezetését. Az MSZP ennél óvatosabb: „Az MSZP álláspontja szerint a magyar társadalom érdeke, hogy teljesítsük az euró zóna feltételeit, és akkor lépünk be, amikor az előnyös a magyar állampolgárok és vállalatok számára”.<sup>46</sup>

Az LMP európai választási programja támogatja az európai tranzakciós adó bevezetését, ugyanis szerinte „EU hatékonyabb és igazságosabb működésének előfeltétele lenne, hogy az EU is rendelkezzen saját, önálló adóbevételekkel, amelyek függetlenek a tagállami befizetésektől”. Ezzel a párt elvileg egyetért Sarkozy és Merkel ötletével, az viszont nem szerepel a

<sup>43</sup> A *Követési távolság* c. kötetünkben (<http://www.meltanyossag.hu/node/5551>) Novák Zoltán és Rajnai Gergely a választási programok és pártvezetői beszédek alapján részletesen elemezte a hazai pártok Európa-képét.

<sup>44</sup> <https://www.hirado.hu/belfold/cikk/2019/05/24/dk-az-europai-egyesult-allamok-programjanak-megvan-a-tobbsege>

<sup>45</sup> Európai életet az európai magyaroknak! A Demokratikus Koalíció európai választási programja  
<https://dkp.hu/uploads/docs/10/176/dk-ep-program-fuzet-web.pdf>

<sup>46</sup> Haza, szeretet, Európa. Az MSZP programja a 2019. évi európai parlamenti választásra  
<https://mszp.hu/page/download?ct=doc&cid=345&dt=atch&did=674>

programban, hogy mekkora adókulcsot tartana a párt kívánatosnak.<sup>47</sup>

A Fidesz és a kormány külpolitikai kommunikációja a 2015-ös menekültválság óta a migránskérdésre, az EU olykor kifejezetten éles bírálóira és Soros-ellenességre koncentrált. A "Stop Soros!" vagy az „Állítsuk meg Brüsszelt!", „Állítsuk meg a bevándorlást!" plakát- és médiakampányok leegyszerűsítő üzenetei nem jelentik azt, hogy Orbán Viktor kormányfő is csak ilyen fekete-fehéren látja az európai uniós politikát. A valós helyzet éppen az ellenkezője: a magyar miniszterelnök az egyik legfelkészültebb magyar külpolitikus is egyben, erről hosszabb parlamenti beszédei, előadásai, interjúi tanúskodnak, és az is, hogy az ország méretéhez képest 2015 óta olyan aktív külpolitikát folytatott, hogy az európai politikában egyfajta viszonyítási ponttá vált, igaz, gyakran negatív előjellel.

A magyar kormányfő többször is hangoztatta, hogy a „visegrádi országok" (Magyarország, Lengyelország, Csehország, Szlovákia) csoportjára a német-francia tengely ellensúlyaként tekint. „Ma a V4-ek és Németország közötti árucseré-forgalom több mint duplája a Berlin és Róma közöttinek. Ezeknek az új egyensúlyoknak új belső kapcsolatokat kell eredményezniük, vagyis Közép-Európának nagyobb befolyással kell rendelkeznie, Németországnak pedig le kell mondania arról az elképzelésről, hogy minden döntés a francia-német tengely mentén jöjjön létre" – jelentette ki a *La Stampa* olasz napilapnak adott interjújában.<sup>48</sup> A Miniszterek Tanácsában a V4 csoport a megszerezhető 345 szavazatból 58-cal, Németország és Franciaország szintén 58-cal rendelkezik, ebből a szempontból a

<sup>47</sup> A Lehet Más a Politika európai parlamenti választási programja – 2019. Európa zöld lesz, vagy nem lesz!

<https://lehetmas.hu/a-zold-europa-programja/>

<sup>48</sup> <http://www.miniszterelnok.hu/orban-viktor-interjuja-a-la-stampa-cimu-olasz-lapnak/>

magyar kormányfő ötlete a V4-es ellensúlyról rendelkezik valósággalappal. Ugyanakkor az, hogy a szavazati súlyok megállapításához a lakosságszámot is figyelembe kell venni, már a német–francia tengelynek kedvez, hiszen azok együtt az EU teljes lakosságának mintegy 29%-át képviselik, míg a V4 csoport csak 16%-át.<sup>49</sup>

Orbán 2017-ben egyértelművé tette, hogy nem támogatja a kétsebességes Európa ötletét. A legellenszenvesebb gondolatnak nevezte, hogy Európa mag- és perifériaállamokra osztódik, ennek ellenére pártolta azt az ötletet, miszerint bizonyos ügyek mentén tagállamok egy része összefoghat.<sup>50</sup> Ennek megfelelően a magyar kormány több ízben is kinyilvánította támogatását a szorosabb európai védelmi együttműködés iránt. Ugyanakkor Orbán többször is világossá tette, hogy nem támogatja az Európai Unió föderalizálását, tagállami hatáskörök „Brüsszelhez” telepítését, ehelyett a „nemzetek Európáját”. 2018-as miniszterelnöki eskütétele után Orbán az Országgyűlésben kijelentette: „Minden erőnkkel azt fogjuk képviselni, hogy az uniónak a szabad nemzetek szövetségeként kell működnie és fel kell adnia az Európai Egyesült Államokra vonatkozó hagymázos rémálmait.”<sup>51</sup> „Ha

<sup>49</sup> Az EU tanácsainak szavazati súlyait lásd: <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/voting-system/>;

<https://www.consilium.europa.eu/hu/council-eu/voting-system/voting-calculator/>

<sup>50</sup> Orbán a legellenszenvesebb gondolatról beszélt. Magyar Nemzet, 2017. március 10.

<https://magyarnemzet.hu/archivum/belfold-archivum/orban-a-legellenszenvesebb-gondolatrol-beszelt-3901763/>

<sup>51</sup> „A teljes hazát szolgálnom kell” – Orbán Viktor parlamenti beszéde. *Mandiner*, 2018. május 10.

[https://mandiner.hu/cikk/20180510\\_orban\\_viktor\\_miniszterelnokke\\_valasztasat\\_kovetoen\\_mondott\\_beszed](https://mandiner.hu/cikk/20180510_orban_viktor_miniszterelnokke_valasztasat_kovetoen_mondott_beszed)

Az Európai Unió szervei hivatalosan nem az Európai Egyesült Államok létrehozását támogatják, de Merkel német kancellár egy 2012-es prágai, illetve Európa Parlamentben megtartott beszédében egy európai kormány létrehozásának szükségességéről, az eurózána tagállamai gazdaságpolitikájának szorosabb összehangolásáról beszélt.

békén hagynak bennünket, és nem kényszerítenek ránk iszlamizációt, akkor Európa tovább tudna élni, mint a szabad nemzetek klubja. De ha arra kényszerítenek, hogy elfogadjuk az ENSZ migrációs paktumát vagy az Európai Bizottság döntéseit, hogy így hozzáillesszenek bennünket a maguk nyugati megengedő politikájához, úgy a felbomlás nem kizárt" – hangoztatta a miniszterelnök 2019 márciusában.<sup>52</sup>

A kormányfő tartózkodóan viszonyul az euró magyarországi bevezetéséhez. Az európai közösség szerves része szeretnénk lenni, de ezzel együtt nyitottak akarunk maradni más régiók és közösségek irányába is. Ezt az euróval kapcsolatos döntésünk során is ki kell fejeznünk – hangsúlyozta a 16 régiós, illetve kínai jegybank vezetőinek találkozásán.<sup>53</sup> A magyar Alaptörvény külön rögzíti, hogy a forint az ország fizetőeszköze, ennek következtében az euró bevezetéshez – azaz az Alaptörvény módosításához – a parlament kétharmados többségének a szavazata szükséges. Látni kell, hogy nem pusztán a közös európai fizetőeszköz bevezetéséről van szó, hanem arról is, hogy az euró használata esetén Magyarországnak az önálló monetáris politikáját – ezen belül a valutaárfolyam megállapításának, a valuta leértékelésének jogát – fel kellene adnia.

Fontos ugyanakkor, hogy az európai fiskális paktumot Orbán Viktor Magyarország nevében 2012-ben jóváhagyta, azzal a kijelentéssel, hogy a paktum szigorú feltételeit csak az

---

<sup>52</sup> Magyarország Európához tartozik, mi Európa vagyunk. 2019. március 7.  
<https://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/hirek/magyarorszag-europahoz-tartozik-mi-europa-vagyunk>

<sup>53</sup> Megszólalt Orbán a magyar euró esélyeiről. 2018. november 9.

<https://www.portfolio.hu/gazdasag/megszolalt-orban-a-magyar-euro-eselyeirol.303810.html>

eurózónába történő belépés után kell magukra nézve kötelezővé tenniük az országoknak.<sup>54</sup> Ez a mozzanat is mutatja, hogy a magyar kormány álláspontja nem feltétlenül olyan merev, ahogy Orbán nyilatkozatai sugallják, vagyis bizonyos feltételek teljesülése esetén el tudja fogadni a szorosabb európai integrációt.

## V. Következtetések

Mint az látható volt, a 2000-es évek eleje óta sok vita kíséri a német–francia kapcsolatokat az EU reformját, jelenét és jövőjét érintő ügyekben. Történetileg nézve ezek a nézeteltérések önmagukban még nem jelentenek törést, hiszen a viták – hol kisebb, hol nagyobb intenzitással – jelen voltak a két fél között. Másfelől viszont az elmúlt két évtized nézeteltérései fontos európai kérdéseket érintettek, emellett a belpolitikai problémák miatt 2017 óta csökkent a német kezdeményezőkézség európai ügyekben. Jelenleg bizonytalan a német nagykoalíció fennmaradása, a CDU-t immáron nem Angela Merkel, hanem Annegret-Kramp Karrenbauer vezeti, vagyis Merkel hatalma formálisan is csökkent, és a német álláspontot kifelé több politikus képviseli. Amíg ez a helyzet fennáll, egyértelmű, hogy nem lehet az EU-t érintő további komoly reformban reálisan reménykedni. A francia kezdeményezések német támogatás nélkül ugyanis nem jelentenek kellő meggyőző erőt.

A német–francia együttműködés egyértelmű sikertörténet, hiszen nemcsak a két állam közötti háborúknak, ellenségeskedéseknek vetett véget, hanem a két ország közötti

---

<sup>54</sup> Orbán Viktor: hazánknak óriási siker az EU-csúcs. *HVG Online*, 2012. január 30.  
[https://hvg.hu/gazdasag/20120130\\_orban\\_eu\\_csucs](https://hvg.hu/gazdasag/20120130_orban_eu_csucs)



kapcsolatok széles tárházát alakította ki az évtizedek alatt (kiterjedt diákcseraprogramok, közös kulturális TV-csatorna, az ARTE megalakítása; gazdasági kapcsolatok, katonai együttműködés, közös kormányülések, rendszeres magas szintű találkozók; stb.). Mint láttuk, ez az együttműködés évtizedeken át képes volt az európai integrációt erősíteni (közös európai pénz, az EU keleti kibővítése, az EU intézményrendszerének átalakítása). A két állam – a köztük lévő minden nézeteltérés, vita ellenére is – szövetségesként tekint egymásra. A dolgozatban vázolt történeti áttekintés ugyanakkor bizonyítja, hogy a német–francia szövetség kialakításához, majd elmélyítéséhez olyan nagy formátumú politikus egyéniségekre is szükség volt, mint de Gaulle, Adenauer vagy Kohl. Az EU nagyszabású átalakításához ma is kellenek vagy kellenének hasonlóan kiemelkedő képességű politikusi személyiségek.

Az egyes német–francia javaslatokhoz való magyar viszonyulást leginkább belpolitikai megfontolások határozzák meg. Különösen Macron magyarországi percepciójánál érhető ez tetten: az ellenzék nagy része számára ő képviseli az európaiságot, szemben a nacionalista-populista Orbánnal. Ám arra az ellenzéki pártok nem igen térnek ki, hogy Macron javaslatai a gyakorlatban mivel járnának Magyarországra nézve; inkább, a Macron–Sigmar-cikk óta, azt hangoztatják, hogy az Orbán-kormány lesz a felelős, ha az ország kívül találja magát a „mag-Európán”.

A Fidesz-kormány napi fogyasztásra szánt kommunikációjában a migráció dominál, ugyanakkor EU-s politikája mégsem egysíkú: a kormányfőnek kiérlelt álláspontja van az EU-ban zajló folyamatokról és az EU átalakításáról: az európai haderő kérdését leszámítva szemben áll az európai (német–francia) föderációs tervekkel.



Hazai szintéren eddig a Fidesz-kormány tudott versenyképesebb európai víziót kialakítani, kínálni, a következő időszak kérdése, hogy a Dobrev Klára fémjelezte vonal képes lesz-e megújítani az Európával kapcsolatos ellenzéki diskurzust.

### **Hivatkozott irodalom**

Alexander von Plato: Die Vereinigung Deutschlands – ein weltpolitisches Machtspiel. Ch. Links Verlag, Berlin, 2002.

Gazdag Ferenc: Franciaország története 1945–1995. Zrínyi Kiadó, Bp., 1996.

Gazdag Ferenc: A francia–német együttműködés évtizedei. Európai Utas, 2003/1, 21–24.

Hanno Degner – Dirk Leuffen: Franco-German cooperation and the rescuing of the Eurozone. *European Union Politics* 20/1 (2019), 89–108.

Imre Gabriella: Lendületben a tandem. *EU Working Papers* 3/2004.

[http://epa.oszk.hu/00000/00026/00024/pdf/euwp\\_EPA00026\\_2004\\_03\\_003-031.pdf](http://epa.oszk.hu/00000/00026/00024/pdf/euwp_EPA00026_2004_03_003-031.pdf)

Kordula Kühlem: Unterzeichnung des Vertrags von Lissabon. Konrad Adenauer Stiftung.

<https://www.kas.de/web/geschichte-der-cdu/kalender/kalender-detail/-/content/unterzeichnung-des-vertrags-von-lissabon>

Manfred Görtemaker: A Német Szövetségi Köztársaság története. Korona Kiadó, Bp., 2003.

Norbert Wagner: Deutschland – Frankreich. Die angespannten bilateralen Beziehungen belasten den Fortschritt der europäischen Integration. Konrad Adenauer Stiftung, 2001. június 1. <https://www.kas.de/laenderberichte/detail/-/content/deutschland-frankreich-v1>

Thomas Lehner – Fabio Wasserfallen: Political conflict in the reform of the Eurozone. European Union Politics, 20/1 (2019), 45–64.  
[http://www.fabiowasserfallen.ch/Website/Publications\\_files/lehner\\_wasserfallen\\_2019.pdf](http://www.fabiowasserfallen.ch/Website/Publications_files/lehner_wasserfallen_2019.pdf)